

Afrika, solidaritet och ICC

av Henning Melber

Vem tjänar på utträde från Internationella brottmålsdomstolen (ICC) som ett svar på dubbla måttstockar och asymmetriska maktrelationer inom den globala politiken? Att lämna ICC urholkar internationell straffrättslig jurisdiktion och därmed fortsatt skydd av människor, särskilt på en kontinent där ingen annan lokal, regional eller kontinental domstol med ett liknande mandat finns.

Internationella brottmålsdomstolen (ICC) upprättades för att utreda och lagföra krigsförbrytelser, brott mot mänskligheten och folkmord.

Den kan enbart ställa enskilda förövare till svars. Totalt har 124 länder ratificerat Romstadgan vilket innebär att ICC kunde upprättas. 34 afrikanska stater var det största kontinental blocket bland undertecknarna.

Vem är ansvarig?

ICC:s jurisdiktion begränsas till medborgare i länder som ratificerat stadgan. Ingen av stormakterna återfinns bland dessa. I motsats till detta ställde afrikanska regeringar afrikanska förövare till svars. Som ett resultat av detta har ICC nästan uteslutande utrett och lagfört brott på kontinenten.

Men ICC har inte bara åtalat rebelledare. Den undersökte också statschefers ansvar när det gäller utövandet av massvåld, såsom Sudans president al-Bashir eller Kenyas Uhuru Kenyatta. Detta förstärkte känslan av att de mäktiga i världen är de enda som fastställer spelreglerna. Efter år av missnöje avbröt afrikanska stater sina skyldigheter att ställas till svars. Burundi, Sydafrika och Gambia meddelade sina utträden i oktober. Burundi och Gambia tenderar med sin inhemska politik att vara så kallade skurkstaten där den egna befolkningen får betala ett högt pris.

Däremot beklagade sig Botswana, Ghana, Mali, Nigeria, Senegal, Tanzania och Zambia över dessa utträden.

Hur är det i Namibia?

Tanzania tycks vara oense med den namibiske presidenten

Hage Geingobs, efter dennes statsbesök i Tanzania förra året när han lobbade för utträde. I sitt tal vid Afrikanska unionens toppmöte i augusti 2015, där han prisade Robert Mugabe som förebild, beskrev han ICC som en styggelse, som "du har rätt att lämna eftersom den har upphört att tjäna sitt avsedda ändamål."

Den 23 november 2015 meddelade Namibias informationsminister Tjekero Tweya att regeringen hade beslutat att lämna ICC som en del av en omformulering av sin utrikespolitik.

Men vem drar nytta av sådana utträden som svar på dubbla måttstockar och asymmetriska maktrelationer i den globala politiken?

Att lämna ICC urholkar internationell straffrättslig jurisdiktion och därmed fortsatt skydd av människor, särskilt på en kontinent där det inte finns någon annan lokal, regional eller kontinental domstol med ett liknande mandat. SADC-Tribunalen,¹ som var den enda i sitt slag, stängdes, med stöd av Namibia, när dess domare dömde mot den zimbabwiska regeringen.

Att konfronteras med ett mycket bristfälligt internationellt systemet, där rättssäkerheten alltför ofta övergår till de styrandes lag, borde få andra konsekvenser. Man bör snarare kräva att bara ICC-länderna har inflytande över sina frågor och beslut om när den utövar sin rättskipning. När allt kommer omkring skulle EUs medlemsstater (eller medlemmar av något annat organ, internationellt, eller ens den lokala fotbollsklubben) kunna avfärda varje krav från

¹ Southern African Development Community Tribunal.

icke-medlemmar över deras behörighet att besluta och agera. Detta skulle innebära att tre av de permanenta medlemmarna av FNs säkerhetsråd (nämligen Kina, Ryssland och USA) skulle vara diskvalificerade att vända sig till ICC. Samtidigt anklagas för närvarande fyra av de permanenta medlemmarna för krigsförbrytelser utanför sina territorier, och borde därför utredas av ICC, om det hade befogenhet att göra detta.

Att inte kunna åtala de imperialistiska angriparna i denna värld, bör dock inte leda till att al-Bashirs kommer undan.

Internationell solidaritet med vem?

Ett sådant befrämjande skulle erkänna och leva upp till den typ av internationell solidaritet som hade organiserat globalt stöd för människors motstånd mot kolonialism på den afrikanska kontinenten. Apartheid, för den delen, förklarades av FN som ett brott mot mänskligheten.

En sådan solidaritet och ett globalt styrningssystem styrt av normativa ramar rotat i FN-stadgan och därmed konventioner var, trots allt, inte någon ideologisk humbug eller helt verkningslöst.

Dessa stater och beslutsfattare som sänker sina nivåer att skydda mänsklig värdighet och rättigheter och för enkelhetens skull kompromissar med rättvisa, som en missvisad solidaritet med de onda och elaka, har ofta glömt bort att de tidigare var mottagare av en liknande kompromisslöshet om vad som är rätt och fel.

Inte för att detta saknas i den officiella retoriken. Namibias president framförde den 29 september 2015 inför FNs generalförsamling att "Namibia är ett barn av internationell solidaritet, förlöst av FN. Som namibier är vi både tacksamma och stolta över det stöd vi fått från det internationella samfundet, genom FN-systemet, under vår kamp för självständighet."

Han hävdade också att "Afrika har vänt ett nytt blad, sagt farväl till tiden med statskupper och omfamnar valdemokrati. Vi, som afrikaner, genom Afrikanska unionen, har uteslutit de som kom till makten på olagliga sätt."

Vid ett anförande inför generalförsamlingen den 21 september 2016 upprepade Geingob att "global solidaritet behövs för att effektivt möta behoven hos våra medmänniskor."

Den avgörande frågan att besvara kvarstår därför: solidaritet med vem - de ruttna äpplena i korgen, eller vanliga människorna som lider och är offer för de som inte bryr sig om deras liv? - Vilken sida är vi på?

* * *

Henning Melber är director emeritus och senior adviser vid Dag Hammarskjölds Minnesfond och senior research adviser vid Nordiska Afrikainstitutet, båda i Uppsala; senior research fellow vid Institute of Commonwealth Studies / University of London och extraordinary professor vid University of Pretoria och University of the Free State i Bloemfontein. Han anslöt sig till Swapo 1974.

Denna artikel har tidigare varit publicerad i *The Namibian* och *Pambazuka News* november 2016.

Artikeln publiceras i svensk översättning med tillstånd av författaren och *Pambazuka News*.